

AARDBEVINGS- EN TOEKOMSTBESTENDIGE SCHOLEN ALS SOCIAAL VLEGWIEL VOOR LEEFBAARHEID IN WIJKEN

Meer dan een transformatie

In Noordoost-Groningen worden 102 scholen in negen gemeenten in vijf jaar aardbevings- en toekomstbestendig gemaakt. Voorzitter van de stuurgroep onderwijshuisvesting aardbevingsgemeenten is Bé Schollema, tevens wethouder in Loppersum en voorzitter van de stuurgroep onderwijshuisvesting Loppersum. Het gaat om meer dan aardbevings- en toekomstbestendig maken, zegt Schollema: "Het traject fungeert als sociaal vliegwiel. Het geeft een enorme boost aan de leefbaarheid in de wijken."

In het rapport Woon- en Leefbaarheidsplan Eemsdelta uit 2013 bogen Appingedam, Delfzijl, Eemmond en Loppersum zich over de gevolgen van krimp in hun regio en keken in dat verband ook naar het basisonderwijs. Aanvankelijk was het plan om te snijden in het aantal scholen en te consolideren. Loppersum wilde

aanvankelijk het aantal basisscholen terugbrengen van twaalf naar drie grote Integrale KindCentra (IKC's). Maar dat was vloeken in de kerk. Schollema: "Het snijden in het scholenbestand riep veel weerstand op. Het was dé manier om mensen in de gordijnen te krijgen." Tegemoetkomen aan wat inwoners willen, oké – maar

OUDERS EN KINDEREN MAKEN EEN HAND-AFDRUK IN EEN TEGEL VOOR DE NIEUWE SCHOOL IN LOPPERSUM.

LOPPERSUM

De huidige gemeente Loppersum ontstond in 1990 door samenvoeging van de gemeenten Stedum, Middelstum, 't Zandt en de oude gemeente Loppersum. Loppersum telde op 1 januari 2019 9.614 inwoners, verdeeld over zeventien dorpen, waarvan Loppersum (2.729), Middelstum (2.419) en Stedum (1.110) de grootste zijn.

Be Schollema: 'Vergeet niet het effect op de leerlingen. Duurzaamheid wordt voor hen een vertrouwd gegeven'

hoe moet dat met het geld, want het overeind houden van een fijnmazig netwerk vraagt om forse investeringen. De NAM wilde wel helpen en was bereid om mee te betalen aan wat later het Scholenprogramma Groningen ging heten: 102 scholen in negen gemeenten in Noordoost-Groningen (Appingedam, Bedum, Delfzijl, De Marne, Eemsum, Loppersum, Slochteren, Ten Boer en Winsum) worden in het kader van dit programma aardbevings- en toekomstbestendig gemaakt. Dat gebeurt enerzijds door nieuwbouw van met name Integrale KindCentra en anderzijds door versterking van bestaande gebouwen. Het programma, dat in 2016 van start ging, heeft een looptijd van vijf jaar. In de zomer van 2021 moeten alle 102 scholen in principe klaar zijn. Dat is niet vrijblijvend. "Een gebouw dat niet aan de veiligheidsnorm voor bevingen voldoet, heeft nog maximaal vijf jaar om z'n zaakjes op orde te krijgen."

LOPPERSUM

Het Scholenprogramma Groningen kost de gemeente Loppersum 18 miljoen euro. De NAM droeg 7,5 miljoen bij. Van dat geld worden in gemeente Loppersum drie nieuwe IKC's gebouwd: één in Loppersum, één in Middelstum (beiden van TenW architecten adviseurs) en één in Stedum (KAW architecten en adviseurs). Drie basisscholen, in de dorpen Zeerijp, 't Zandt en Westeremden, die deel uitmaken van de gemeente en verenigd zijn in de Netwerkschool Oost, worden aardbevingsbestendig gemaakt. "Naast bouwkundige maatregelen – verstijven van gebouwen – gaan we deze locaties verduurzamen en aanpassen aan de eisen van nu."

SAMEN IN ÉÉN GEBOUW

Voor Gemeente Loppersum was het aardbevings- en toekomstbestendig maken van scholen een unieke kans om een ander traditioneel lastig dossier – samenvoeging van bijzonder en openbaar onderwijs – versneld vlot te trekken. Schollema: "Doordat ik in één keer met alle ouders van alle kinderen in gesprek kwam ontstond momentum om samen verder te gaan, er was bereidheid om samen in één gebouw te gaan zitten."

LEEFBAARHEID

Loppersum, een gemeente met een oppervlakte van 113 vierkante kilometer, bestaat uit zeventien dorpen. "Het streven was om het basisonderwijs zo dicht mogelijk bij de mensen aan te bieden. Maar niet alleen dat. Het gaat ook om de vraag: hoe behoud je de leefbaarheid in het dorp. In Middelstum hebben we daarom bewust gekozen voor een locatie niet aan de rand maar in het hart van het dorp: een eiland waar al sinds de jaren 30 een school stond.

We hebben dat gebouw gesloopt en er een IKC neergezet, inclusief een bibliotheek. Met dat laatste krijgt de school een sociale functie in het dorp. Om dat te versterken is het aantal toegangen naar de school uitgebreid van één naar drie. Tegen de architecten hebben we gezegd: verdiep u in het gebied, in de historie van de streek. Het gebouw moet passen in het historisch gegroeide weefsel van het dorp. In Stedum heeft dat ertoe geleid dat een IKC is ontworpen met een knipoog naar de glastuinbouw, een streekeigen bedrijfstak." >

FOTO LINKS: DE NIEUWE SCHOOL
IN MIDDELSTUM VERREES
OP EEN HISTORISCHE PLEK IN
HET HART VAN HET DORP.

FOTO RECHTS: DE NIEUWBOUW
VAN HET IKC IN LOPPERSUM.

TRANSPARANT

Schollema heeft er bewust voor gekozen om bij alle stappen in het proces volledig transparant richting de inwoners te zijn. “We hebben vanaf het begin een website gelanceerd, www.loppersum-versterkt.nl, waarin alle informatie over versterking te vinden is. Daarnaast zijn we nadrukkelijk informatie gaan delen. Zo sturen we nieuwsbrieven naar scholen en omwonenden en we zoeken actief de pers bij mijlpalen.” Een eyeopener was voor Schollema ook de informatieavond waarop de gemeente het bestemmingsplan aan de inwoners presenteerde. “Daarnaast heb ik inwoners opgeroepen me rechtstreeks te benaderen met vragen in plaats van dat we elkaar later bij de Raad van State zien.” De aanpak sloeg aan: “Het is ons op alle drie locaties gelukt een kindcentrum te bouwen zonder een beroep of bezwaar.” Hij denkt glimlachend terug aan de avond in Loppersum waarop het definitieve plan voor het kindcentrum werd gepresenteerd: “Er kwam een stevig gebouwde getatoeëerde man naar me toe die zei: ‘Schollema, alles wat je destijds hebt beloofd, heb je waargemaakt en dat heb ik nog nooit eerder meegemaakt’. Voor mij was dat een moment waarop ik

SECTOREN SLAAN HANDEN INEEN

Het toekomstbestendig maken van de schoolgebouwen gaat niet alleen over de technische aspecten. Voor het onderwijs is het vooral van belang dat de huisvesting ook onderwijskundig weer optimaal functioneren kan en dat er kan worden ingespeeld op krimp en groei in leerlingenaantallen. Om ervoor te zorgen dat alle schoolgebouwen in Nederland in de komende dertig jaar transformeren tot Gezonde en Energiezuinige scholen is op de Dag van de Duurzaamheid (10 oktober 2019) het Kennis- en Innovatieplatform Maatschappelijk Vastgoed gelanceerd. Dit platform gaat, in directe afstemming met de PO-Raad, VO-raad, VNG en het ministerie van OCW de komende jaren aan de slag met de kwaliteitsopgave die er ligt voor de huisvesting van het primair en voortgezet onderwijs. Meer over dit platform en ondersteuningsmogelijkheden is te lezen via <https://bit.ly/2Bif3t9> en <https://bit.ly/33lvCzh>

dacht: ‘soms lukt het in Nederland om een betrouwbare overheid te zijn’.”

AARDGASLOOS EN BIJNA-ENERGIENEUTRAAL

De drie IKC's zijn aardgasloos en bijna-energie neutraal. Daarmee voldoen ze aan de wettelijke norm voor nieuwbouw die vanaf 2020 geldt. De energetische verduurzaming is een signaal aan omwonenden: er wordt duurzaam gebouwd, het werkt en het is betaalbaar. Schollema anticipeert ook op de toekomst. “In de funderingen van de IKC's zitten loze leidingen. Nu produceren we in de zomer nog veel stroom met zonnepanelen, terwijl in de zomervakantie het schoolgebouw gesloten is. Stroom leveren aan het net is interessant, maar in de toekomst kan die opgewekte stroom mogelijk in de zomer gebruikt worden voor (huur)woningen in de buurt of voor het verwarmde zwembad dat nu nog gas gebruikt.”

SOCIAAL VliegWIEL VOOR VERDUURZAMING

De IKC's fungeren zo op verschillende manieren als een sociaal vlieg wiel voor verduurzaming in de wijk: “Door te laten zien dat bouwen op deze manier kan en door ze te koppelen aan de energievoorziening in de wijk. En vergeet niet het effect op de leerlingen. Duurzaamheid wordt voor hen een vertrouwd gegeven. Om dat nog te stimuleren zijn we op alle scholen begonnen met *energy challenges*. Daarmee zijn we gestart in bestaande scholen, om ze energiebewust te maken.”

SCHOOLPLEINEN

Onderdeel van de transformatie was ook om van de schoolpleinen openbare verbindingen te maken tussen school en dorp. “Dat hebben we als eerste opgepakt bij de drie kleine scholen in Zeerijp, 't Zandt en Westeremden. We zijn met de sportverenigingen, de vereniging dorpsbelangen, de school en de kinderen in gesprek gegaan. En kregen eigenlijk alleen maar positieve reacties. Vervolgens hebben we een subsidieaanvraag gedaan zodat we bijzondere schoolpleinen hebben kunnen realiseren. Daarbij hebben we de '5xBeterBezig'-methode van Gelderblom Ontwikkeling En Duurzaamheid (GOED) als leidraad genomen. Die methode leert kinderen laagdrempelig over duurzaamheid, aan de hand van vijf regels: zorg voor jezelf en voor elkaar, ga slim om met spul-

'Het is ons op alle drie locaties gelukt een kindcentrum te bouwen zonder een beroep of bezwaar'

len en materialen en met energie en water, denk givrij, en geef ruimte aan de natuur. Wij hebben dat vertaald naar de praktijk met aandacht voor natuurlijk spelen, hergebruik van materialen, betrokkenheid op de leefomgeving, en elementen toevoegen waarmee kinderen energie kunnen opwekken."

OPENBARE PLEINEN

Ook de schoolpleinen van de drie kleine scholen zijn openbaar toegankelijk gemaakt. De gemeente is verantwoordelijk voor de verplichte WAS-keuring en de controle van de toestellen, klein onderhoud is voor de school. Alle scholen hadden ook als wens dat kinderen gemakkelijker van binnen naar buiten konden gaan: "Drukke kinderen in een klas kunnen beter zo nu en dan vijf minuten naar buiten gaan in plaats van een keer in de zoveel uur een kwartier. Zo'n wens betekent echter wel dat een leraar vanuit het lokaal overzicht moet hebben op het plein."

ELKAARS TAAL SPREKEN

Terugkijkend vindt Schollema het een voordeel dat in het Scholenbouwprogramma in één keer alle scholen werden aangepakt. "Je komt in een stramen van werken met schoolbesturen, kinderopvang, gemeente en externe adviseurs, waarbij je langdurig op veel locaties bezig bent. Daardoor leer je elkaars taal spreken. Bovendien krijg je mee wat op andere locaties is gebeurd. Een tip voor anderen in zo'n traject is om te beginnen met een vertrouwensgesprek met elkaar."

Inmiddels zijn in Loppersum de drie IKC's klaar. Van de drie te versterken scholen is inmiddels één klaar en één in uitvoering. Bij de derde kwam uit de aanbesteding naar voren dat nieuwbouw uiteindelijk een betere keuze zou zijn dan versterken. "Naar verwachting zijn we uiterlijk eind 2020 klaar, ruim voor de regionale deadline van zomer 2021,"

NEGEN SUCCESFACTOREN

Bé Schollema noemde tijdens een bijeenkomst van de Kennisgroep huisvesting van de PO-Raad negen succesfactoren:

1. Maak iedereen onderdeel van het proces.
2. Vier gezamenlijk succes.
3. Gun elkaar een positie en voer het juiste gesprek.
4. Maak tempo door het lopen van parallelle sporen (techniek/korte termijn en inhoud/lange termijn)
5. Zet incidenteel geld in om meerjarige besparingen in de exploitatie te realiseren.
6. Neem bestuurlijke verantwoordelijkheid.
7. Durf te dromen.
8. Kijk achter je (eigen) bestuurlijke horizon.
9. Stop met klagen, neem deel.

BESTE OPLOSSING

Be Schollema lijkt als bestuurlijk motto te hanteren: 'Vanzelfsprekend maken wat nu (nog) niet vanzelfsprekend is'. "Ik verbaas me erover dat het in onderwijskundig bestuurlijk Nederland soms overduidelijk is wat de beste oplossing is, maar dat het soms toch nog jaren moet duren voordat men met elkaar tot die oplossing komt. Hier in Groningen hebben we die beste oplossing al heel snel op tafel gekregen en uitgevoerd. Mijn geheim is dat ik erin geslaagd ben om steeds het gevoel van een gezamenlijke opgave boven tafel te houden. Want alleen dan lukken zulke zaken als deze transformatie. Ik heb mijn ziel en zaligheid in het traject gestopt, met de vaste wil dat het goed moest gaan."